

XLIV OLIMPIADA FIZYCZNA ETAP I

Zadanie doświadczalne

ZADANIE D2

Mając do dyspozycji:

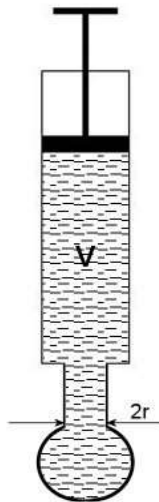
- szklaną zlewkę o pojemności 1000 cm^3
- mieszadło
- dwie strzykawki do insuliny
- płyn do mycia naczyń „Ludwik”,

zbadaj zależność wartości napięcia powierzchniowego σ w funkcji stężenia objętościowego roztworu wodnego płynu do mycia naczyń. Pomiary wykonaj dla małych stężeń objętościowych ($0 \div 5\%$) roztworu. Przedstaw założenia jakie należy przyjąć aby za pomocą przedstawionego zestawu przedmiotów wykonać przedstawione zadanie. Omów czynniki wpływające na wynik pomiaru. Wyjaśnij zachowanie napięcia powierzchniowego roztworu w funkcji stężenia płynu w wodzie.

Wskazówka: zwróć uwagę na mikroskopijną naturę oddziaływania cząsteczek płynu do mycia naczyń z wodą.

ROZWIĄZANIE ZADANIA D2

Pomiar zmiany napięcia powierzchniowego roztworu płynu do mycia naczyń w wodzie można wykonać zliczając krople cieczy wypływające ze strzykawki (ryc.18). Kropla cieczy wypływająca ze strzykawki oderwie się wtedy,

Ryc.18

Gdy jej ciężar $P = mg$ przewyższy nieco siłę napięcia powierzchniowego

$$F = 2\pi r\sigma ,$$

gdzie r jest promieniem przewężenia (ryc.18). Zakładając, że w2 momencie oderwania kropli zachodzi w przybliżeniu równość $F = P$ otrzymujemy:

$$\sigma = \frac{mg}{2\pi r}. \quad (1)$$

Aby wyznaczyć wartość napięcia powierzchniowego σ musimy znać masę kropli i promień przewężenia r . Zakładając, że (zgodnie z obserwacją) promień przewężenia r jest taki sam dla różnych stężeń roztworu można napisać

$$\frac{\sigma_x}{\sigma_0} = \frac{m_x}{m_0} = \frac{V_x \rho_x}{V_0 \rho_0}, \quad (2)$$

gdzie σ_x, m_x, V_x oznaczają odpowiednio napięcie powierzchniowe, masę kropli, objętość kropli roztworu o stężeniu objętościowym x , natomiast σ_0, m_0, V_0 są odpowiednimi parametrami dla czystej wody.

Stosunek objętości V_x do V_0 można wyznaczyć znając σ_x, m_x, V_x liczby kropeł N_0 i N_x , powstających z tych samych objętości cieczy V zawartych w strzykawce. Wtedy $V = N_x V_x = N_0 V_0$,

co daje

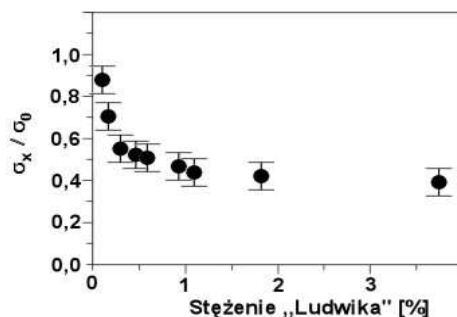
$$\frac{V_x}{V_0} = \frac{N_0}{N_x}. \quad (3)$$

Porównując wzory (2) i (3) i zakładając, że w zakresie badanych stężeń zmiany gęstości można pominąć, otrzymujemy:

$$\frac{\sigma_x}{\sigma_0} = \frac{N_0}{N_x}, \quad (4)$$

Wykonanie doświadczenia

Do szklanej zlewki o pojemności 1000 cm³ nalewamy czystą (najlepiej destylowaną) wodę. Do jednej ze strzykawek nabieramy płyn do mycia naczyń. W celu uzyskania roztworu o żądanym stężeniu x wlewamy odpowiednią objętość płynu do zlewki. Mieszamy powstały roztwór. Następnie do drugiej strzykawki nabieramy pewną objętość roztworu V . Przesuwając tłoczek strzykawki liczymy kapiące krople. Dla danego stężenia wykonujemy kilka pomiarów i obliczamy wartość średnią napięcia powierzchniowego oraz błąd pomiaru, wykonujemy wykres zależności stosunku σ_x / σ_0 od stężenia roztworu x (ryc.19).

Ryc.19

Otrzymaną zależność napięcia powierzchniowego roztworu od jego stężenia objętościowego, można podzielić na dwa zakresy. W zakresie niskich stężeń roztworu, ($x < 0,5\%$) jego napięcie powierzchniowe szybko maleje wraz ze wzrostem stężenia x . Dla stężeń większych niż 0,5% napięcia powierzchniowe nie zmienia się ze wzrostem stężenia.

Taki wynik doświadczenia można wyjaśnić następująco. Wartość napięcia powierzchniowego maleje ze wzrostem ilości cząsteczek substancji aktywnej na powierzchni cieczy. Z kolei ilość cząsteczek substancji aktywnej na powierzchni (stężenie powierzchniowe substancji aktywnej), zależy od ich stężenia wewnątrz roztworu. Tak więc w obszarze niskich stężeń objętościowych wzrost stężenia powierzchniowego substancji aktywnej wywołuje spadek wartości napięcia powierzchniowego. Jednak po przekroczeniu pewnego stężenia krytycznego we wnętrzu roztworu, na jego powierzchni tworzy się warstwa z cząsteczek substancji aktywnej i dalsze zwiększanie stężenia objętościowego roztworu, nie powoduje już widocznych zmian, napięcia powierzchniowego. W doświadczeniu, którego wyniki cytujemy, stan ten osiągnięto dla stężenia „Ludwika” bliskiego 0,5% (Ryc.19).

Źródło:
Zadanie pochodzi z „Druk OF” Maj / Czerwiec 1995r.

Komitet Okręgowy Olimpiady Fizycznej w Szczecinie
www.of.szc.pl